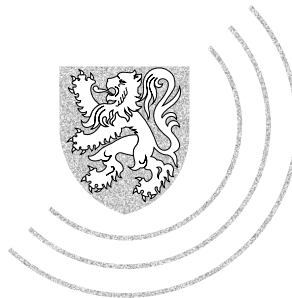

V L A A M S P A R L E M E N T

stuk **56** (2009-2010) – Nr. 1
ingediend op 2 april 2010 (2009-2010)

Hoorzitting

met de heer Dirk Van Damme over zijn synthesesenota
over de toekomst van de academische
hogeschoolopleidingen in het Vlaamse
hogeronderwijslandschap

Verslag

namens de Commissie ad hoc Hoger Onderwijs
uitgebracht door de dames Veerle Heeren en Gerda Van Steenberge

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: mevrouw Fientje Moerman.

Vaste leden:

de heer Jan Durnez, de dames Veerle Heeren, Kathleen Helsen, Sabine Poleyn;
de dames Katleen Martens, An Michiels, Gerda Van Steenberge;
de dames Fientje Moerman, Marleen Vanderpoorten;
de dames Kathleen Deckx, Fatma Pehlivan;
mevrouw Vera Celis, de heer Kris Van Dijck;
de heer Boudewijn Bouckaert;
mevrouw Elisabeth Meuleman.

Plaatsvervangers:

de heren Paul Delva, Jos De Meyer, mevrouw Katrien Schryvers, de heer Koen Van den Heuvel;
de heren Erik Arckens, Frank Creyelman, Chris Janssens;
de dames Ann Brusseel, Irina De Knop;
mevrouw Mia De Vits, de heer Chokri Mahassine;
mevrouw Danielle Godderis-T'Jonck, de heer Willy Segers;
de heer Lode Vereeck;
mevrouw Mieke Vogels.

INHOUD

1. Situering door mevrouw Fientje Moerman, voorzitter van de Commissie ad hoc	4
2. Toelichting van de synthesesnota door de heer Dirk Van Damme	4
2.1. Voorgeschiedenis	4
2.2. Basisprincipes van het hervormingsproces	5
2.3. Argumenten om de academische opleidingen te integreren in de universiteiten	7
2.4. Implicaties van de academisering	8
2.5. Alternatieven	9
2.6. Succesfactoren	11
2.7. Aanpak	11
2.8. Kunstopleidingen	12
2.9. Professionele opleidingen	12
2.10. Personeel	13
2.11. Financiering	13
3. Vragen en opmerkingen van de commissieleden	15
4. Antwoorden van de heer Dirk Van Damme	19

De Commissie ad hoc Hoger Onderwijs hield op 24 maart 2010 een hoorzitting met de heer Dirk Van Damme over zijn synthesesnota over de toekomst van de academische hogeschoolopleidingen in het Vlaamse hogeronderwijslandschap¹.

1. Situering door mevrouw Fientje Moerman, voorzitter van de Commissie ad hoc

De voorzitter: We verwelkomen vandaag de heer Dirk Van Damme. Zijn officiële titel is ‘Head of Division of the Centre for Educational Research and Innovation’ bij de Organisatie voor Economische Samenleving en Ontwikkeling (OESO) in Parijs. We kennen hem nog als de expert die meewerkte aan de totstandkoming van het Structuurdecreet onder toenmalig minister Vanderpoorten. We kennen hem zeker als voormalig kabinetschef van ex-minister Vandenbroucke. We kennen hem nu als auteur van de synthesesnota (green paper) over de integratie van de academische opleidingen in de universiteiten. Hij zal die nota vandaag toelichten. Daarna kunt u hem al uw vragen stellen.

2. Toelichting van de synthesesnota door de heer Dirk Van Damme

De heer Dirk Van Damme: De synthesesnota kwam tot stand op vraag van de Vlaamse Regering, die zich eind december over dit dossier heeft gebogen, en de modaliteiten heeft bepaald voor het maatschappelijk debat dat in het regeerakkoord was opgenomen. De regering wou het debat voeden met een soort overzichtsnota, men sprak van een ‘green paper’. De nota moest zeker geen beschrijvend overzicht bieden van alle mogelijke standpunten. Het was de bedoeling om een concept op tafel te leggen, een basis voor het maatschappelijk debat dat momenteel wordt gevoerd in de werkgroep binnen de Vlaamse Regering.

2.1. Voorgeschiedenis

Dit dossier heeft een lange voorgeschiedenis. We moeten teruggaan naar de wet van 1971 die de lange types heeft ingevoerd. Een hele groep van opleidingen werd toen opgewaardeerd naar een soort academisch equivalent. Ze kregen een statuut dat nagenoeg gelijkwaardig was aan dat van de universitaire opleidingen. Ze werden echter niet geïntegreerd in de universiteiten. Dat was het geval voor de ingenieurs, de vertalers-tolken enzovoort.

Bij de totstandkoming van het Hogescholendecreet is uiteraard opnieuw over dit dossier gediscussieerd zonder dat er fundamenteel een andere richting werd ingeslagen. Men heeft die opleidingen omgevormd tot opleidingen van twee cycli. Ze bleven wel in de hogescholen. De hogescholen werden multisectorele hogescholen, waarin zowel eencyclusopleidingen als tweecyclopleidingen werden geïntegreerd.

Vlaanderen heeft geprobeerd om de Bolognaverklaring van 1999 snel te implementeren. Dat was een politiek belangrijke beslissing. Als klein land heeft men er alle belang bij om op een vrij duidelijke, consistente en snelle manier richting te geven aan zo’n fundamentele hervorming. Dat heeft ons hoger onderwijs binnen Europa veel goed gedaan. Het wordt internationaal aanzien als een zeer goed hogeronderwijsbestel. De snelle en doortastende implementatie van Bologna heeft daar veel mee te maken.

Het Structuurdecreet van 2003 bood opnieuw de gelegenheid om over de positie en de vorm van die opleidingen grondig na te denken. Dat is zeker ook gebeurd. De mensen die aan de hervorming meewerkten, beseften dat ze een riskante beslissing namen. De beslissing is toen genomen om die opleidingen op te waarderen naar een bachelor-masterstructuur en er dus een mastergraad aan te geven.

¹ Dirk Van Damme. De toekomst van de academische hogeschoolopleidingen in het Vlaamse hogeronderwijslandschap – Synthesesnota op vraag van de Vlaamse Regering – 15 januari 2010.

Waarom was dat riskant? Ik zal openhartig zijn en hier en daar persoonlijke bedenkingen geven. Ik vond het vrij riskant omdat de vierjarige opleidingen naar een mastergraad brengen op het randje zat van wat Europees gangbaar was en is. Er zijn weinig voorbeelden in Europa van vierjarige masteropleidingen. Er zijn er nog een aantal in Zweden, verder hebben alle landen zich geconformeerd aan de 3-plus-2-structuur. Een vierjarige masteropleiding – in het algemeen, ook aan de universiteiten – is niet de regel in Europa. Eigenlijk is dat a fortiori voor opleidingen die niet in een universiteit zijn ingebed, vrij riskant. In Europa zijn daar nauwelijks nog voorbeelden van te vinden.

Niettemin denk ik dat het verstandig was toch een mastergraad toe te kennen en de omvorming naar een 3-plus-1-structuur in te voeren. Ik maak nu even abstractie van de kunsten. Men beseftte toen heel goed dat een begeleidingsproces van academisering nodig was. Het Structuurdecreet bevatte een belangrijk stuk over het academiseringsproces. Het bepaalde de modaliteiten en de financiering. Men wou de opleidingen ondersteunen bij hun verdere academisering, tot ze hun accreditatie als academische opleiding zouden verwerven.

Om dat mogelijk te maken, is toen gezegd dat dit niet anders kan dan hen beter te verbinden met het wetenschappelijk onderzoek dat aan de universiteiten gebeurt. Dat was de kerntaak van de associaties die via het Structuurdecreet tot stand zijn gekomen. De associaties moesten een brugfunctie vervullen. Het academiseringsproces is de daaropvolgende jaren uitgebouwd. Het volume aan middelen dat daaraan werd en wordt besteed, bedraagt 30 miljoen euro per jaar.

Een ander belangrijk, daarmee samenhangend dossier is de rationalisatie. De opeenvolgende ministers van onderwijs hebben zich daar op een of andere manier toe verbonden. Ze vonden en vinden dat er na de universitaire expansie van de jaren zestig en zeventig een voldoende groot aanbod is, en dat we nu moeten gaan naar concentratie en schaalvergroting voor het wetenschappelijk onderzoek en de opleidingen die sterk met elkaar samenhangen. Dat is volgens mij terecht.

In de loop der jaren zijn daartoe verschillende initiatieven genomen, waaronder het werk van de commissie Soete, die de laatste in de rij is. Ik herinner ook aan de voorgeschiedenis ervan, met de rapporten Dillemans. Het regeerakkoord stelt vrij expliciet ‘de inkanteling’ – ik gebruik dat woord niet meer, want het is vrij denigrerend – of de integratie van de academische opleidingen in de universiteiten voorop. Daarin staat ook dat een maatschappelijk debat daaraan moet voorafgaan en een aantal knopen met de nodige politieke en beleidsmatige zorgvuldigheid moeten worden doorgehakt.

2.2. *Basisprincipes van het hervormingsproces*

Wat zijn de basisprincipes voor die belangrijke hervorming? Het zijn dezelfde principes die ook aan het Structuurdecreet ten grondslag liggen. Een van mijn fundamentele stellingen is dat dit het sluitstuk zal zijn van een reeks hervormingen van het hoger onderwijs. Die hervormingen moeten zorgvuldig gebeuren, en tot vandaag hebben we dat in Vlaanderen ook gedaan. Dat moet met een brede politieke basis gebeuren, want die hervormingen gaan langer mee dan twee of drie legislaturen en bepalen de toekomst van ons onderwijs.

Een ander belangrijk principe is gelijk oversteken. Op basis van de Grondwet is het perfect mogelijk dat vrije instellingen andere beslissingen nemen dan instellingen die afhankelijk zijn van de decreetgever, en dat die beslissingen zich buiten het decreetale kader situeren. Ik ben van oordeel dat in Vlaanderen de vrijwel gelijke financiering van het openbaar onderwijs en het vrij onderwijs ervoor zorgt dat men zich in een nagenoeg publieke ruimte bevindt en dat dit betekent dat het best is om samen een aantal gedragsregels af te spreken en die ook decretaal te funderen. Dat is een houding die in het onderwijsbeleid altijd is ingenomen.

In de onderwijsdecreten staan veel bepalingen die voor het vrij onderwijs strikt genomen niet nodig zijn. Maar de decreetgever heeft altijd geoordeeld dat het goed is voor het geheel van het hogeronderwijsbestel – dat in zijn geheel een publieke functie vervult, en dus functioneel in de publieke ruimte opereert – om essentiële gedragsregels voor iedereen af te spreken en die in decreten vast te leggen. Dat geldt ook hier, en dat is de basisstelling die we uitdrukken met ‘gelijk oversteken’. Dezelfde opleidingen moeten op hetzelfde moment dezelfde beweging kunnen maken om onnodige en onproductieve concurrentie te vermijden.

Dat heeft ook te maken met een ander belangrijk principe, dat naar mijn gevoel in Vlaanderen soms te weinig naar waarde wordt geschat: het absolute belang van de transparantie, nationaal maar zeker ook internationaal, van de waarde van diploma's. Als klein land met een internationale open economie mag je geen risico's lopen voor de internationale erkenning, formeel maar nog veel belangrijker informeel, in het feitelijke gedrag van werkgevers, van de waarde van je kwalificaties. Er moet daar beleidsmatig een soort van nultolerantie voor fouten in acht worden genomen. In de werkelijkheid is dit niet zo. Er zijn nog altijd kwesties waar er internationaal problemen zijn, die zelden de media halen maar waarbij individuele mensen in het buitenland gaan werken en er tot hun verrassing geconfronteerd worden met een gelijkwaardigheidsprobleem. Zij moeten een eindeloze bureaucratische zoektocht beginnen doorheen allerlei instellingen en instanties die eigenlijk niet zouden moeten bestaan om hun diploma gelijkwaardig te laten verklaren. Dit gebeurt niet zo vaak, maar elk voorval, in Vlaanderen en in Europa, is er een te veel. Je mag voor wat de waarde van je academische graden betreft geen risico's lopen. Voor een aantal opleidingen waarover we hier spreken, bestaat dat risico. Er zijn mensen die met een Vlaams diploma van vertaler-tolk problemen hebben in het buitenland, zelfs in Europese instellingen. Naar mijn gevoel gaat het in dit dossier in de eerste plaats om het beschermen van belangen van studenten en afgestudeerden, en pas in de tweede plaats om de belangen van de instellingen. Dit is een vrij fundamenteel punt. Ik hoor er zelden over in het debat, waarin het in grote mate gaat over de belangen van instellingen en personeel, hoe legitiem die dimensies ook zijn.

Een ander belangrijk basisprincipe is dat de waarde, de bijdrage, de specifieke plaats van die opleidingen in Vlaanderen moet worden erkend. Dat houdt een impliciete kritiek in op de houding van sommige universiteiten, die zich soms vrij denigrerend uitlaten over deze opleidingen. Het zijn belangrijke opleidingen. Ze worden in Vlaanderen gevolgd door ongeveer 30.000 studenten. Deze opleidingen vervullen een zeer belangrijke economische rol. Ze hebben een vrij goede tewerkstelling, iets minder goed dan de professionele bachelors. Ze geven toch een belangrijke toegang tot academisch onderwijs voor sociale groepen die ondervertegenwoordigd zijn aan de universiteiten. Ze hebben een specifiek profiel, dat nauw aansluit bij de specifieke kenmerken van de Vlaamse economie, bijvoorbeeld de sterke kmo-gerichtheid. De waarde en specificiteit van die opleidingen moeten worden beschermd. Het gaat niet om het compleet omvormen tot een soort identiteit met de universitaire opleiding. Het gaat om een verbeteren van die opleidingen door ze in te bedden in een onderzoeksintensieve omgeving, om op die manier hun sterktes nog verder te ontwikkelen en te garanderen in de toekomst. Dat is de fundamentele doelstelling.

Voor wat betreft de implementatie en besluitvorming ben ik zelf heel erg gewonnen voor een snelle besluitvorming. Dit dossier sleept al lang aan. Het kon in de vorige legislatuur niet worden afgerond. Zowel de studenten, die keuzes moeten maken, als de instellingen en het personeel hebben behoefte aan duidelijkheid. Die duidelijkheid houdt uiteraard ook financiering in.

Ik heb mijn nota gesynthetiseerd in tien aanbevelingen. De eerste aanbeveling houdt in dat de politieke doelstelling van de voltooiing van het academiseringsproces zo spoedig mogelijk moet worden bevestigd. De politieke wil moet worden uitgesproken om die academische opleidingen te integreren in de universiteiten.

2.3. *Argumenten om de academische opleidingen te integreren in de universiteiten*

In de discussie hierover werd tot nog toe te weinig ingegaan op de fundamentele argumentatie voor die beslissing. Naar mijn gevoel is de specificiteit van een academische opleiding de verstrengeling van onderwijs en onderzoek, de inbedding van een opleiding in een onderzoeksintensieve omgeving. In de discussies die ik al vele jaren meemaak, werd mij soms voor de voeten geworpen dat ik de belangen van de universiteit verdedig en dat het om belangrijke opleidingen gaat. Men vraagt mij dan waarom we van iedereen kleine onderzoekers moeten maken. Daar gaat het absoluut niet om. Het gaat niet om het omvormen van universiteitsstudenten tot onderzoekers, hoe belangrijk die functie ook is – want universiteiten hebben een belangrijke functie in de opleiding en training van een nieuwe generatie onderzoekers. Het gaat erom – en daar is heel veel onderzoeksevidentie voor – dat je de hogere cognitieve vaardigheden – inventiviteit, nieuwsgierigheid, creativiteit, kunnen argumenteren, een logische constructie kunnen opbouwen en dergelijke – maar kunt verwerven als je zelf ook actief wetenschappelijk onderzoek hebt gedaan. Het staat zeer duidelijk vermeld in de Europese beschrijvingen van de leerresultaten die worden verwacht en die landen moeten volgen in het Bologna-proces: masteropleidingen zijn enkel mogelijk wanneer studenten cognitieve vaardigheden en een wetenschappelijke attitude verwerven. En de conditie om dat te doen is: zelf ook actief wetenschappelijk onderzoek verrichten en zo veel mogelijk in een onderzoeksomgeving en -cultuur kunnen vertoeven.

Het is nog altijd belangrijk – en de eis van een masterscriptie beantwoordt daaraan – dat een historicus, een fysicus, een wiskundige zelf een proeve aflevert op het einde van zijn studie, waarbij hij of zij aantoonbaar in staat is tot een zelfstandige creatie en bijdrage tot het wetenschappelijke onderzoek. Voor een doctoraatstudent ligt dat op het niveau van een echt originele bijdrage, een eigen bijdrage tot de kennis in een bepaald vakgebied. Voor een masterstudent ligt dat op een iets lager niveau. Maar de zelfstandige creatie van wetenschappelijke kennis door actieve participatie aan wetenschappelijk onderzoek is fundamenteel. Je kunt in Europa geen masterstudent produceren als er geen stevige onderzoekscomponent in die opleiding zit.

Ik zie eenvoudigweg niet in dat je dat op een duurzame manier kunt doen in een weinig onderzoeksintensieve omgeving. Misschien kan dat wel voor een aantal jaren, maar op een duurzame manier, die in het buitenland voldoende vertrouwen geeft aan de diploma's, kan je dat niet doen buiten een onderzoeksintensieve omgeving.

Dan is de fundamentele vraag: waar situeert die onderzoeksintensieve omgeving zich? En daar komt het rationalisatieargument om de hoek kijken. In theorie zou je kunnen zeggen dat er ook andere onderzoeksintensieve opleidingsomgevingen mogelijk zijn buiten wat wij vandaag traditioneel als universiteiten omschrijven. Maar dan kom je snel in een woordenspel terecht. Wanneer is iets een universiteit en wanneer niet? Het is heel goed mogelijk dat er vandaag in Vlaanderen omgevingen zijn in hogescholen die de potentie hebben om een onderzoeksintensieve omgeving te zijn die dergelijke hoge cognitieve vaardigheden en een wetenschappelijke attitude bij studenten kunnen realiseren. De vraag is op welk moment zij dan een universiteit zijn. En hebben wij in Vlaanderen wel behoefte aan meer universiteiten? Mijn antwoord op die laatste vraag is overduidelijk neen. Ik kan daar veel argumenten voor opgeven, maar dat is niet het onderwerp van de vraag. Als die omgevingen in Vlaanderen bij de hogescholen er zijn, dan is het ook voor hun eigenbelang goed dat zij een duidelijke institutionele inbedding krijgen in wat wij vandaag universiteiten noemen.

Het fundamentele kenmerk van een universiteit in Europa in de humboldtiaanse traditie is het *ius promovendi*, het recht om iemand toe te laten tot de wetenschappelijke community, op basis van een zelfstandige creatieve bijdrage tot de kennis in een vakgebied. Het verlenen van de doctorsgraad is nog altijd het duidelijkste onderscheid van wat een organisatie

tot een universiteit maakt. Ofwel geef je het ius promovendi aan instellingen die vandaag nog geen universiteit zijn en creëer je dus universiteiten bij. Ofwel zeg je dat opleidingen wier kenmerk essentieel die verstrengeling van onderzoek en onderwijs is, moeten worden ondergebracht in een onderzoeksintensieve omgeving die vandaag dat ius promovendi al heeft. En dat zijn universiteiten. Er zijn daar geen tussenwegen in. Er is eigenlijk maar één logische consequente weg.

In Duitsland heeft men geëxperimenteerd met tussenvormen: de Gesamthochschule, nadien omgevormd tot Gesamthochschule-Universität. Men heeft die piste compleet verlaten. Alle Gesamthochschulen zijn geïntegreerd in universiteiten. In Frankrijk is op dit moment een belangrijke hervorming bezig in het hoger onderwijs. De Instituts Universitaires de Technologie (IUT's), die een soort aanhangsels van universiteiten waren waar kortere opleidingen in waren ondergebracht, heeft men nu opgegeven. Die worden momenteel geïntegreerd in de universiteiten. Ik wil maar duidelijk maken dat die tussenvormen geen lang leven beschoren is.

Je maakt als land een heldere keuze. Het Verenigd Koninkrijk heeft een andere keuze gemaakt. In 1992 al heeft het beslist om te stoppen met de Polytechnics en alles universiteit te maken. Dat is ook een heldere keuze, maar dan moet je daar ook de maatschappelijke consequenties uit trekken. Dat was in een andere maatschappelijke context.

Daar zit je met de vraag of je een geïntegreerd of een binair hoger onderwijs maakt. Ik ben zeer duidelijk voorstander van een binair hoger onderwijs. In Europa leiden de binaire onderwijssystemen tot meer superieure resultaten dan de geïntegreerde hogeronderwijssystemen. Maar dat is een debat dat apart moet worden gevoerd. In Vlaanderen hebben we tot nog toe altijd gekozen voor een helder, binair systeem. Een binair systeem laat meer differentiatie toe, laat toe dat je hoger onderwijs een brede waaier van maatschappelijke vragen beantwoordt, een brede waaier van studenten en hun bekwaamheden bedient. Een geïntegreerd hogeronderwijssysteem heeft de neiging om te evolueren naar een soort middenpositie op het spectrum professioneel-academisch, en een soort mengelmoes van alles en niets af te leveren. Dat is, kort samengevat, mijn houding daarover. Tot nog toe heeft Vlaanderen politiek altijd voor een binair hogeronderwijssysteem gekozen.

2.4. *Implicaties van de academisering*

Wat zijn de implicaties daarvan? Dat is belangrijk. Ik vind dat we daar kritisch moeten tegenover staan. Lesgevers moeten uiteraard zelf gekwalificeerde onderzoekers zijn. Die voorwaarde staat gelukkig al ingeschreven in het Hogescholendecreet van 1994 voor wat de academische opleidingen van twee cycli betreft. Het is nog niet voltooid, maar toch wel een basisconditie.

Een tweede basisconditie is dat de studenten gedurende voldoende onderwijstijd zelf – ook fysiek dus – in nauw contact komen met wetenschappelijk onderzoek. Ik geloof niet in de formule van een zogezegde duurzame opleiding in een universiteit, maar waarbij de locatie en de specifieke vestiging zelf weinig onderzoeksintensief zijn. Men moet daar gewoon consequent in zijn. Als men pleit voor onderzoeksintensieve omgevingen voor masterstudenten moet men ervoor zorgen dat ze – minder in de bachelorfase en meer in de masterfase – fysiek in een onderzoeksintensieve omgeving zijn. Ze moeten kunnen proeven van die cultuur, een wetenschappelijke attitude kunnen verwerven en dergelijke. Fysieke nabijheid is voor mij een belangrijk punt.

De opleidingen moeten ingebed zijn in die bestuursomgevingen. Universiteiten moeten een coherent beleid kunnen voeren op het vlak van alle voorwaarden die te maken hebben met de kwaliteit van wetenschappelijk onderzoek en onderwijs.

2.5. *Alternatieven*

Er zijn veel alternatieven maar ik vind dat tot nu toe geen enkel alternatief een heilvol perspectief biedt. Het eerste alternatief is de hogescholen laten evolueren naar onderzoeksinstituten, of ten minste de scholen met een aanzienlijk volume van tweecyclopleidingen. De consequentie daarvan is dat er een aantal universiteiten moeten bijkomen in Vlaanderen. We kunnen ons afvragen of dat maatschappelijk en budgettair doelmatig is. Ik denk van niet.

Misschien intrinsiek nog belangrijker is het argument dat de tendens vandaag concentratie is. Men doet geen baanbrekend onderzoek, ook niet meer in de sociale wetenschappen, met solitaire individuen of kleine equipes van twee, drie mensen. Men doet baanbrekend wetenschappelijk onderzoek in netwerken, in een voldoende grote infrastructuur met zware wetenschappelijke uitrusting en in interdisciplinaire equipes. De tijd is voorbij dat men een beperkt aantal opleidingen geeft aan een universiteit. Ik pleit er niet voor om van alle universiteiten volledige universiteiten te maken, maar het baanbrekende wetenschappelijke onderzoek zit vandaag tussen cognitieve psychologie en fysiologie, tussen informatica en filosofie. Ik geloof niet dat geïsoleerde onderzoeksinstituten voldoende body en ‘empleur’ hebben.

Een laatste belangrijk argument is dat dit zeer ten nadele van de professionele opleidingen zou zijn. Ik zal niet zo ver gaan om te beweren dat de professionelen onder druk staan in de hogescholen met een- en tweecyclopleidingen, maar het scheelt niet veel. Dergelijke hogescholen spenderen meer middelen. Er is echt een probleem met de overdracht van middelen van de ene kant naar de andere. Er is een cultureel probleem, een probleem qua leiderschap, een probleem van connectie met de buitenwereld. Ik zeg niet dat het probleem gigantisch is, maar ik ben ervan overtuigd dat hogescholen met een duidelijke missie op het vlak van professionele opleidingen veel meer kans op succes hebben. Ik zou voorbeelden kunnen aanhalen, maar ik ga geen individuele instellingen becommentariëren. Over het algemeen – en dat is misschien een punt van kritiek op het Hogescholendecreet – moeten we de beslissing om die twee soorten opleidingen in één institutionele omgeving te combineren na tien à vijftien jaar eigenlijk min of meer als mislukt beschouwen. Het is niet goed geweest, voor geen van beide opleidingen. Persoonlijk denk ik dat een hogeschool met een heldere missie veel meer kansen biedt aan die professionele opleidingen.

Een tweede alternatief is academische opleidingen buiten een universitaire context organiseren. Dat is in Vlaanderen een minder belangrijk idee, maar in het buitenland wordt daar wat mee gegoocheld. Men denkt aan de-institutionalisering. Dat biedt mijns inziens geen duurzame kwaliteit. Ik zal daar verder niet op ingaan.

Het derde alternatief is ernstiger en geeft meer gewicht aan de discussie. Ik moet zeggen dat sommige argumenten valabel zijn, namelijk de ontwikkeling van die figuur van professionele masters. Dat draagt niet mijn persoonlijke voorkeur weg. Ik vind dat een masteropleiding, als we goed kijken naar de verwachte leerresultaten, naar de eindtermen zeg maar, altijd in grote mate academische competenties veronderstelt. Ik zie niet goed hoe men een mastergraad kan realiseren op een duurzame manier zonder voldoende academische competenties, zonder die creatieve bijdrage tot de wetenschap en zonder die wetenschappelijke attitude. De meningen daarover verschillen. Sommigen zeggen dat men perfect een mastergraad kan creëren die wel een beetje academische competenties bevat maar in veel grotere mate professioneel is. Ik zie dat dit in heel Europa een moeilijke discussie blijft. Nederland experimenteert met professionele masters in de hogescholen. Dat is tot nu toe geen succesverhaal. Ze worden ook niet gefinancierd. Politiek bestaat daar een zeer ambivalente houding tegenover. Het is legitiem om masters te creëren die sterker professioneel zijn, u kunt zeggen dat die al bestaan, sommige masteropleidingen zijn al

sterk professioneel. Ik denk dat een mastergraad altijd een zo grote mate van academische competenties moet omvatten dat hij eigenlijk thuishoort aan een universiteit, in een onderzoeksintensieve omgeving.

Het vierde alternatief houdt de opheffing in van het onderscheid tussen academisch en professioneel. Dat is een artificieel onderscheid, dat met het Structuurdecreet werd gebetonneerd. Ik ben het daar absoluut niet mee eens. Die tweedeling van iets wat essentieel een continuüm is, is misschien wel artificieel. In feite heeft men een brede waaier van opleidingen nodig, van zeer academisch en wetenschappelijk tot zeer professioneel met alle mogelijke mengvormen. Elke opleiding zal in zekere mate wel een mengvorm zijn, dat is een realiteit. Maar de totale opheffing van het onderscheid en de definitie van die twee polen zal onvermijdelijk leiden tot een verlies. Alles zal naar het midden verglijden. De brede waaier van opleidingen en de maatschappelijke waarde daarvan zal verdwijnen.

Het grootste slachtoffer daarvan zal de professionele opleiding zijn. Een grote groep studenten krijgt vandaag kwaliteitsvol professioneel onderwijs in de hogescholen en verworft daarmee sterke arbeidskansen. Hoe zou men hen beter kunnen bedienen door de opleidingen allemaal samen in één grote pot van quasi academisch, quasi professioneel onderwijs te gooien? Ik deins terug voor zowel ‘academic drift’ bij de professionele opleidingen als ‘professional drift’ bij de academische opleidingen. Het gevaar is reëel, en dat heeft te maken met de ingewikkelde dynamiek van de impact van beroepsgroepen. In mijn faculteit is er een zeer sterke tendens van professionalisering van de opleiding Psychologie bezig. Dat komt door de bescherming van het beroep en door de groeiende macht van beroepsgroepen. De opleiding verschuift van sterk wetenschappelijk naar meer en meer professioneel. Dat uit zich in het volume aan contacturen en dergelijke. Ik vind dat vrij riskant. Het gebeurt op meerdere plaatsen aan de universiteit. Men moet zich goed afvragen of dat op termijn een houdbare evolutie is.

Het vijfde alternatief is ook vrij belangrijk in het debat, en naar mijn gevoel zeer sloganesk. Het is enigszins een verdrinkingsstrategie: als onze kroonjuwelen moeten verhuizen, laten we dan alles maar integreren in de universiteit. Mijn argument is opnieuw dat dit sterk ten koste zou gaan van de kwaliteit van de professionele opleiding. Ik zie professionele opleidingen niet gedijen aan de universiteiten. Ze zullen, nog veel meer dan aan de hogescholen, het zwakkere broertje zijn. Aan de universiteit heeft men geen cultuur waarbij de professionele opleidingen goed worden verzorgd en onderhouden. Professionele opleidingen hebben een sterk ondernemingsgerichte cultuur nodig. In het buitenland zijn er misschien goede voorbeelden van ondernemingsgerichte universiteiten. De University of Warwick, in het Verenigd Koninkrijk, slaagt erin om academisch en onderzoekmatig toch een sterk profiel te houden, maar biedt ook een zeer ondernemingsgerichte omgeving aan voor professionele opleidingen. Ik zeg dus niet dat het intrinsiek onmogelijk is. Ik zeg alleen dat de cultuur aan de Vlaamse universiteiten niet van die aard is dat professionele opleidingen er goed zullen gedijen, zodat ze voort ten dienste kunnen zijn, en die rol verbeteren, van innovatie en de bijdrage aan het Vlaamse economisch weefsel.

Het zesde alternatief is het behoud van de huidige situatie: als die opleidingen goed zijn, waarom kan dat in de toekomst niet worden behouden? Ik denk dat ter zake het duurzaamheidsargument belangrijk is. Tussen het Hogescholendecreet van 1994 en nu hebben de hogescholen er inderdaad voor gezorgd dat die opleidingen een stevig profiel hebben kunnen behouden. Als ik kijk naar de wetenschappelijke ontwikkelingen, naar de internationale ontwikkelingen, ben ik er niet van overtuigd dat men dat op lange termijn duurzaam kan volhouden. Het blijft een spreidstand. Op termijn zie ik dat kantelen. Ik verwijs opnieuw naar wat ik in het begin heb gezegd: er is geen grootschalig probleem, maar er zijn voldoende indicaties dat er internationaal problemen zouden kunnen rijzen met Vlaamse academische diploma's die niet in een universiteit zijn ondergebracht. Ik vrees

dat die opleidingen dan op termijn min of meer zullen doodbloeden. Dat risico is nu al reëel. Daarom pleit ik ook voor een snelle beslissing en snelle politieke duidelijkheid. Dit zou dus een onzorgvuldige politieke stelling zijn.

2.6. Succesfactoren

Wat zijn nu de succesfactoren om dit allemaal mogelijk te maken? Op de eerste plaats: een positieve, verwelkomende houding van de universiteiten. Daaraan heeft het in het verleden toch wel wat ontbroken. Nog steeds te veel professoren aan de universiteiten vinden dat ze zich daar niet mee willen bezighouden, omdat het een beetje beneden hun waardigheid is. Sorry, maar dat is maatschappelijk onaanvaardbaar. Het is onverantwoordelijk van de universiteiten of het academisch korps om een dergelijke houding aan te nemen. Het tij is aan het keren in wat soms de onderbuik van de universiteit wordt genoemd. Het leiderschap heeft misschien altijd een wat andere houding aangenomen. Het is langzaam aan het evolueren. Een positieve, verwelkomende houding is absoluut noodzakelijk.

Een andere succesfactor, naar mijn gevoel, is dat de hele operatie, op de eerste plaats door de mensen die het in de praktijk moeten brengen, zou worden gezien als iets dat de echte academische cultuur betreft, en veel minder procedures, bureaucratische regels enzovoort. Ik heb toch een beetje schrik. Ik heb dit bij de implementatie van het Bamadecreet zien gebeuren. Ik heb het bij de inschaling ten tijde van het Universiteitendecreet van 1991 zien gebeuren. Alle mogelijke structuren en procedures worden gecreëerd. Er wordt echter geen aandacht aan de essentialia van de academische cultuur geschonken.

Een andere succesfactor houdt in dat de universiteiten hun volle verantwoordelijkheid moeten opnemen. Ze moeten de brede sociale toegang tot die opleidingen blijven garanderen. Waar ze zinvol zijn, moeten de gedifferentieerde profielen worden gehandhaafd. Sommige profielen lijken me niet zo zinvol. Dit moet gebeuren in functie van de gedifferentieerde arbeidsmarktperspectieven en niet in functie van de zogenaamde begaafdheden van de studenten. Er worden soms argumenten gebruikt die inhouden dat de opleidingen Handelswetenschappen aan de hogescholen een ander studententype aantrekken dan de economische opleidingen aan de universiteiten. Dit is zo. De vraag is of dit wenselijk en op termijn zinvol is.

De hervorming moet evenzeer of misschien zelfs nog meer positieve effecten hebben op de professionele opleidingen in de hogescholen. Ik stel voor dat de profielen kritisch worden getoetst. Ik wil dit even expliciteren. Mij lijkt het verschil tussen de profielen van industrieel en burgerlijk ingenieurs zeer zinvol. Niet alle landen kennen dit onderscheid. In het licht van onze economie en onze maatschappelijke werkelijkheid lijkt het me zinvol dit onderscheid te behouden. Ik ben niet overtuigd van de zinvolheid van alle scheidingslijnen die momenteel door het veld van de economische opleidingen zijn getrokken.

2.7. Aanpak

Volgens mij worden de universiteiten best vrij snel voor hun volle verantwoordelijkheid geplaatst. In mijn nota ben ik enigszins kritisch over het model waarover in Leuven wordt nagedacht. Volgens dit model is de universiteit verantwoordelijk voor de academische zijde en kan de regie voor het overige vanop een afstand gebeuren. Ik zie niet goed in hoe een academische cultuur vanop afstand tot stand kan worden gebracht.

De benoeming van professoren kan onder de voogdij van de universiteit worden geplaatst. Dat is in de Leuvense associatie al in grote mate het geval. Dit is zeker een goede zaak. De faculteitsraad en het academisch bestuur kunnen voor de centrale goedkeuring van de curricula instaan. Dit zijn echter formele procedures. Mij lijkt het belangrijker binnen die opleidingen en omgevingen met studenten een academische cultuur te vestigen. Het gaat dan niet om de gedragsregels of om de procedures. Het gaat om de mentaliteit die binnen

een opleiding heerst en om de impliciete kennis die aan de studenten wordt meegegeven. In de wetenschappelijke literatuur noemen we dit de ‘tacit knowledge’. Het lijkt me onmogelijk studenten vanop een afstand attitudes mee te geven.

Een coherente beslissing voor alle studiegebieden lijkt me noodzakelijk. Ik maak een uitzondering voor de Hogere Zeevaartschool, die niet zo lang geleden een eigen regeling heeft gekregen en die maatschappelijk zeer zinvol blijft, en uiteraard ook voor de kunsten.

2.8. Kunstopleidingen

Ik wil iets dieper op de kunstopleidingen ingaan. Sommigen bepleiten een uitstel van beslissing. Ik ben daar vrij resoluut tegen. Tegelijkertijd met heel deze operatie moet uiteindelijk een helder perspectief op de kunstopleidingen in Vlaanderen worden geschapen. Daar zijn eigenlijk maar een paar alternatieven voor. Persoonlijk ben ik ervoor gewonnen de keuze te handhaven die in 2003, naar aanleiding van het Structuurdecreet, is gemaakt. Het gaat dan om een volwaardig academisch statuut voor de kunstopleidingen.

Het versterken van het academiseringsproces en de verdere uitbouw van het onderzoek in de kunsten moeten we handhaven. Ik heb het gevoel dat dit in de kunstensector na jaren van discussie en twijfel algemeen is aanvaard. De kunstopleidingen hebben vanouds eigen institutionele omgevingen gecreëerd. Het model van de conservatoria is in Europa vrij universeel. Hetzelfde geldt voor de academies. Dat zijn niet enkel labels; het zijn institutionele culturen, met een eigen opvatting over de werking. Die ervaringen en tradities gaan soms terug tot in de middeleeuwen; men gooit ze niet zomaar overboord.

Ik ben er niet van overtuigd dat een universiteit die institutionele cultuur gemakkelijk kan overnemen. In sommige gevallen is de integratie van die entiteiten in de hogescholen geen succesverhaal. Ik ga er niet op in, maar er zijn voorbeelden waarbij kunstopleidingen institutioneel erop zijn achteruitgegaan door de gedwongen integratie in de hogescholen.

Er is een vrij grote intrinsieke drive naar kwaliteit en academische kracht in die opleidingen aanwezig. Ik ben daar niet ongerust over. De kunstopleidingen zijn vrij goed, al zijn er hier en daar twijfels en reële kwaliteitstekorten. Maar die moeten op een geëigende manier worden aangepakt, en ze kunnen niet worden weggewerkt door ze te dwingen zich te integreren in de universiteiten, want dat zal nieuwe problemen creëren.

2.9. Professionele opleidingen

De professionele opleidingen moeten een goede toekomst krijgen. Daarover bestaat een vrij grote politieke consensus. Ze hebben een erg belangrijke sociaal-economische rol. Het is goed dat ze duidelijker institutioneel ingebed worden en dat de hogescholen een unieke missie inzake de professionele opleidingen krijgen. Ik denk dat op termijn het hoger beroepsonderwijs bij de hogescholen moet worden gevoegd. In de vorige legislatuur was dat een heel moeilijke discussie. De centra voor volwassenenonderwijs hebben ter zake een grote verdienste. Op termijn moeten die centra in een netwerk met de hogescholen worden ondergebracht.

De verbetering van de basisfinanciering van de professionele opleidingen en de verbetering van hun innovatiecapaciteit is nodig. Momenteel bestaat het ‘projectmatig wetenschappelijk onderzoek’ (PWO). Het is een ongelukkige term, want het heeft weinig met wetenschappelijk onderzoek te maken; ik denk dat de term ‘projectmatige innovatie’ beter is.

In mijn nota pleit ik ervoor te overwegen om op termijn sommige opleidingen, waarvan men in het veld een reële opwaardering van de beroepsvereisten vaststelt, vier jaar te laten duren. Ik geef de voorbeelden van verpleegkunde en maatschappelijk werk. Het maatschappelijk werk voelt zich een beetje miskend en niet meegenomen in de tweecycli-

opleidingen. Men wil een academische opleiding worden. Ik denk dat er goede argumenten zijn om voor beide opleidingen te stellen dat de beroepseisen in volume en kwaliteit zijn toegenomen, en dat het vrij moeilijk is om dat in drie opleidingsjaren te realiseren. Meer en meer studenten volgen trouwens vervolgoopleidingen, aan de hogeschool of op eigen kosten in de privé- of commerciële sectoren. Een versterkte basisopleiding die op internationaal niveau kan wedijveren, in de vorm van een vierjarige bacheloropleiding op het niveau van het Verenigd Koninkrijk en Duitsland bijvoorbeeld, is een zinvol perspectief.

2.10. Personeel

Over het personeel ben ik vrij bondig. Niet omdat ik dat minder belangrijk vind, want men moet beleidsmatig erg zorgvuldig met het personeel omgaan. Ik schaar me achter de principes waarover in de commissie-Soete is gedebatteerd en daar tot een basisconsensus heeft geleid: de mogelijkheid voor het personeel tewerkgesteld in een tweecycliopleiding naar de universiteit over te stappen en daar ‘op dossier’ te integreren in het academisch statuut dan wel zijn of haar statuut te behouden. Dat moet zowel voor het onderwijzend personeel (OP) als voor het assisterend academisch personeel (AAP) mogelijk zijn.

De commissie Soete zegt dat dit niet voor het AAP mogelijk moet zijn, maar ik begrijp niet waarom. Uiteraard is er een implementatieprobleem, want veel mensen aan de hogescholen hebben een gemengde loopbaan die zowel in de eencyclus- als de tweecycliopleidingen verloopt. Dat is moeilijk, maar niet onoverkomelijk. Het personeelslid moet ook de principiële keuze behouden om in een hogeschool tewerkgesteld te blijven. Ook het administratief en technisch personeel (ATP) wordt best naar de universiteit overgebracht. Eigenlijk zou de minister een bijzondere werkgroep moeten oprichten om dit verder uit te tekenen.

Het is essentieel dat de integratie in het academisch personeelsstatuut ‘op dossier’ gebeurt. Dat was ook het principe dat in 1991 is gehanteerd. Ik denk wel dat een potentialiteitsinschatting kan worden gemaakt, in plaats van enkel te kijken naar het aantal publicaties. Aan de universiteiten is een gedifferentieerde benadering mogelijk, zoals dat ook in 1991 is gebeurd. Dat moet dan wel op basis van individuele verdiensten en de potentialiteit gebeuren.

2.11. Financiering

De financiering is een belangrijk verhaal. Politieke keuzes zijn nodig. In mijn nota heb ik een realistische benadering gehanteerd. Velen namen mij dat kwalijk. In reacties zei men me dat het een goede nota is, maar dat het financiële luik op niets trekt. Ik blijf verdedigen wat ik heb geschreven, ook omdat ik een zekere vorm van beleidsverantwoordelijkheid blijkaar niet van me kan afzetten.

De Vlaamse Regering heeft vandaag geen optimale budgettaire mogelijkheden, en dat is zeker zo als het allemaal in een legislatuur moet gebeuren. Wat is dan de conclusie? Alle betrokken partijen moeten zich die vraag stellen. Doen we het niet omdat er onvoldoende geld is om het optimaal aan te pakken of doen we het wel en doen we dan een beroep op de verbeeldings- en werkkraft die in onze instellingen voor hoger onderwijs en in Vlaanderen aanwezig is? Ik kies duidelijk voor het tweede. We kunnen dit cruciale dossier niet uitstellen omdat de budgettaire context problematisch is.

Het budget voor het hoger onderwijs is het afgelopen decennium aanzienlijk toegenomen. Dat was absoluut nodig. We belanden nu in een soberder klimaat. Nu moeten we zeggen dat de mensen hun verantwoordelijkheid moeten nemen en dat ze moeten kiezen of delen. Men moet kiezen voor de strategische keuzes die interessanter zijn voor Vlaanderen en voor jezelf als universiteit. De instellingen doen dat uiteraard, en ze hebben goede argumenten om te zeggen dat daar veel geld voor nodig is. Veel van die argumenten zijn vala-

bel. Maar men moet een politieke keuze maken en een consensus nastreven waarbij men universiteiten zegt dat ze moeten beslissen ten bate van wat op lange termijn goed voor de universiteit en voor Vlaanderen is.

Ik pleit voor een snelle beslissing en een snelle decretale vormgeving, maar een spreiding van de inspanningen over twee legislaturen zal hoe dan ook noodzakelijk zijn. De looptijd van de implementatie moet voldoende lang zijn. Ik denk dat er op vier vlakken budgettair iets moet gebeuren. Het is niet alleen politiek niet haalbaar maar ook onverstandig om veel geld uit te trekken voor de academisering van de opleidingen en hun integratie in de universiteit, en de professionele opleidingen dan maar een beetje laten wachten. Een evenwichtige aanpak is nodig. In mijn nota druk ik in dat verband een tabel af.

Er is een injectie in de professionele opleidingen nodig, die uiteindelijk 30 miljoen euro per jaar moet bereiken. De grote discussie gaat over het ‘puntengewicht academische opleidingen’. Ik ben op dat vlak bescheiden. Veel prognoses, onder meer die van de commissie Soete, resulteren in cijfers van 100, 120 tot 150 miljoen euro. Die prognoses gaan uit van een zeer mechanische, simplistische opvatting: als je die opleidingen voegt bij de studiegebieden, dan moeten ook de noemers en de tellers van die studiegebieden van toepassing worden. Ik zie daar de logica niet van. Ik denk dat de simulatie moet nagaan wat de kostprijs is van de wetenschappelijke onderzoekscapaciteit die nodig is om die opleidingen dezelfde toegevoegde waarde te garanderen als deze die voor de universiteiten geldt.

Dat is geen lineair verhaal. Dat is eerder iets wat economen het verhaal van de marginale kosten noemen. Gesteld dat de menselijke mogelijkheden er zijn, denk ik niet dat de wetenschappelijke onderzoekscapaciteit aan de universiteiten lineair moet worden uitgebreid, in dezelfde verhouding als het aantal studenten toeneemt. De noemers van de studiegebieden moeten dus worden aangepast, zodat dezelfde onderzoekscapaciteit en dezelfde academische cultuur kan worden gegarandeerd. De uitgaven zullen per student lager liggen, maar de toegevoegde waarde zal ten minste dezelfde zijn. Er is dus een gedifferentieerde benadering nodig.

Dit kan door middel van enkele vingeroefeningen gebeuren. Ik denk dan aan 15 miljoen euro. Dat is zeer bescheiden. Aangezien de inspanningen van vele Vlaamse regeringen, van minister-president Van den Brande tot minister-president Peeters, consequent zijn volgehouden, is de expansie van het wetenschappelijk onderzoek een substantiële operatie geweest. Dit heeft ertoe geleid dat de universiteiten over een voldoende volume of capaciteit beschikken. Door middel van een marginale bijkomende uitgave kunnen die studenten hierin worden geïntegreerd. Dit is mijn basisredenering om tot een vrij bescheiden bedrag te komen.

Dit staat natuurlijk los van de academiseringsmiddelen, die ik zou verdubbelen. De academiseringsmiddelen worden niet voor het algemeen wetenschappelijk onderzoek ingezet. Ze zijn bedoeld voor de specifieke academisering van de opleidingen. In de loop van twee legislaturen zou ik dat bedrag willen verdubbelen. Momenteel gaat het om 30 miljoen euro. Binnen zes of zeven jaar zou daar nog eens 30 miljoen euro bij moeten komen. Op die manier ontstaat een voldoende ruime basis op het vlak van het wetenschappelijk onderzoek en de academische cultuur om die kwaliteit te kunnen garanderen.

Wat de kunstopleidingen betreft, ben ik eveneens vrij bescheiden. De claims liggen allicht veel hoger. Daar zijn goede argumenten voor. Indien we hier 10 miljoen euro aan zouden kunnen toevoegen, zou dit al een mooie operatie worden. Dit bedrag kan aan de basisfinanciering of aan de specifieke academiseringsmiddelen worden toegevoegd. Er is wat geld nodig om de nadelige effecten op de hogescholen weg te werken. Er zijn simulaties. Het nieuwe financieringssysteem leidt ertoe dat bepaalde sokkels kantelen en dergelijke. We moeten die zaken eens berekenen. We moeten een voldoende uitgebreid transitietraject uittekenen. Een paar miljoen euro moet volstaan. Op termijn moet dit worden afgebouwd.

Er zijn in elk geval al simulaties en berekeningen. Onlangs heeft de Vrije Universiteit Brussel (VUB) een nota hierover opgesteld. Met 2 of 3 miljoen euro zouden we al veel tot stand kunnen brengen. Die middelen zouden in de vorm van een soort Brusselnorm kunnen worden toegekend.

Eigenlijk is mijn pad vrij bescheiden. Tegen 2012 moet er jaarlijks 20 of 25 miljoen euro bij komen. In 2014, tegen het einde van de legislatuur, zou het dan om 65 miljoen euro moeten gaan. Dit moet verder worden volgehouden. Op die manier zou het in 2017 om ongeveer 90 miljoen euro moeten gaan.

Budgettair bekeken, is een dergelijke beslissing voor de Vlaamse Regering al vrij ambitieus. Er liggen immers heel wat claims en vragen op tafel. In mijn ogen zou dit een mooie beslissing van de Vlaamse Regering zijn. Het is een minimum. Het lijkt me riskant het met minder geld te doen. Het is mogelijk op basis van elk van deze punten een argumentatie op te bouwen. Ik geef toe dat ik beroep doe op de werkkraft, de inzet en de verbeeldingskraft van de instellingen om dit allemaal mogelijk te maken.

3. Vragen en opmerkingen van de commissieleden

Mevrouw Kathleen Helsen: Voorzitter, ik wil de heer Van Damme bedanken. Hij is naar Vlaanderen gekomen om, samen met ons, na te denken over de richting die we met ons hoger onderwijs uit moeten. We staan voor grote uitdagingen. We moeten een aantal belangrijke politieke stappen zetten. Om die reden wil het Vlaams Parlement de komende weken in alle ernst deze oefening maken.

Heel wat zaken in uw uiteenzetting zijn voor mij duidelijk. Maar een aantal andere zaken wil ik toch opnieuw als vraag voorleggen omdat ik ze niet volledig begrijp. Ik denk dat het goed is dat u tracht om ze opnieuw uit te leggen.

U hecht heel veel belang aan de academische omgeving die moet worden gecreëerd. U hebt het over een omgeving, een cultuur. Deze is nodig voor een aantal opleidingen. U stelt dat dit zeker voor de masters zeer belangrijk is en dat u dat niet anders mogelijk acht dan in de omgeving van een universiteit. Maar voor de kunstopleidingen zet u die redenering niet door. Waarom is die academische omgeving voor de andere opleidingen wel belangrijk en niet voor de kunstopleidingen? In uw tekst lees ik nochtans dat er ook voor de kunstopleidingen evoluties zijn in de richting van een nauwere samenwerking met de universitaire wereld. Ik had daarover graag wat verduidelijking gehad.

U pleit zeer sterk voor een eigen weg voor de professionele bacheloropleidingen. U zegt dat zij volledig tot hun recht moeten kunnen komen. U spreekt zeer weinig over de toekomst van de associaties. In de weg die we in het hoger onderwijs de voorbije jaren hebben afgelegd, zijn de associaties tot stand gekomen. Wij hebben decretaal zeer duidelijk geformuleerd dat dit vooral was om het academiseringsproces te begeleiden. Maar dit heeft toch ook zijn effecten gehad op de professionele bacheloropleidingen en op de totale werking van hogescholen. In de ervaring op dat vlak zijn er toch wel positieve elementen te vinden als het gaat om het behouden van een link tussen de professionele bacheloropleidingen en de universitaire opleidingen. Welke rol ziet u in de toekomst voor de associaties, welke effecten zal dat hebben op de professionele bacheloropleidingen?

U maakt met betrekking tot de integratie een onderscheid tussen de bachelors en de masters. U stelt dat de universitaire omgeving heel belangrijk is voor de masters. Mag ik daaruit opmaken dat dit voor de bacheloropleidingen in die richtingen minder noodzakelijk is? Wat is het academische gehalte van onze bacheloropleidingen in hun totaliteit?

U vermeldt in uw uiteenzetting terecht het hoger beroepsonderwijs, dat we hier in de vorige legislatuur hebben geregeld en waarvan de implementatie volop bezig is. Wij mogen daar in de toekomst wel wat van verwachten. Hoe schat u het effect in van deze opleidin-

gen op de professionele bacheloropleidingen? Dit kan toch een effect hebben op de professionele bacheloropleidingen en op de bacheloropleidingen in hun totaliteit. U zegt dat we bij het aanbieden van opleidingen zeker en vast niet uit het oog mogen verliezen dat ze toegankelijk zijn, zeker ook voor die doelgroepen die we vandaag nog te weinig bereiken in ons hoger onderwijs. Is een goede spreiding van het aanbod dan niet belangrijk om die doelstelling te halen? Zo kunnen ook de doelgroepen die we vandaag niet bereiken, de stap zetten naar het hoger onderwijs. Welke factoren spelen daarin een belangrijke rol?

Als professionele bacheloropleidingen noemde u Verpleegkunde en Maatschappelijk Werk, maar ik lees in uw nota dat u het ook hebt over de lerarenopleiding. U kent dat dossier zeer goed. Is het juist om daar te blijven kiezen voor professionele bacheloropleidingen en om de professionele bacheloropleiding te verlengen tot vier jaar? Zeker nu wij voor een aantal opleidingen voor een prangend tekort staan van mensen die deze opleidingen hebben gevolgd? Als wij ze met een jaar verlengen, dreigen wij dan niet in een problematische situatie terecht te komen? Vanwaar die keuze om de professionele bacheloropleidingen te verlengen tot vier jaar en waarom toch niet overwegen om voor een aantal richtingen te kiezen voor een wijziging tot masteropleiding?

Mevrouw Marleen Vanderpoorten: Professor Van Damme, ik dank u voor de uitgebreide en interessante toelichting bovenop de al zeer interessante en uitgebreide nota.

Mijn eerste vraag sluit aan bij de laatste vraag van mevrouw Helsen. Waarom kiezen voor een vierjarige professionele bachelor? Is dit inderdaad de algemene tendens in het buitenland? In hoeverre is dit een meerwaarde ten opzichte van de huidige driejarige opleiding plus eventueel het jaar bachelor-na-bachelor dat in bepaalde gevallen mogelijk is?

U hebt regelmatig gewezen op het belang van internationalisering en internationale vergelijkbaarheid van diploma's. U hebt niets gezegd over het gebruik van talen in ons hoger onderwijs. Wat is uw standpunt ten opzichte van de huidige regelgeving? Dat is een belangrijk element in het geheel van het dossier.

Ten slotte, u hebt terecht gewezen op het heikele punt van de financiering. Dat is altijd een moeilijk gegeven in de sector Onderwijs omdat het altijd over kolossaal veel geld gaat. Voorzitter, we zullen daar in de loop van de volgende discussies extra aandacht aan moeten schenken. Zou het niet interessant zijn om specifiek over dit onderwerp ook een hoorzitting te organiseren?

De heer Boudewijn Bouckaert: Ik dank ook collega Van Damme voor zijn zeer heldere uiteenzetting en ook voor zijn standpunten, die niets aan duidelijkheid te wensen overlaten. Daarmee valt u toch wel op in dit huis. We zijn dat niet gewoon.

De crux van uw argumentatie is uw pleidooi voor een binair landschap in het hoger onderwijs in Vlaanderen. Langs de ene kant zijn er de academische opleidingen waar er een verstrengeling is van onderwijs en onderzoek, met het *ius promovendi*. Dit is het Humboldtiaanse model: dat klinkt zeer mooi. Langs de andere kant zijn er de meer geprofessionaliseerde opleidingen. Ik ben daar ook voor gewonnen. Maar het nu voorstellen alsof we met een sterk binair model zitten, klopt niet met de realiteit. De universiteiten hebben een heel sterke professionele inslag gekregen. Heel veel opleidingen zijn gericht op hogere beroepen. Of op complexere beroepen, dat is misschien een betere term. Dat moet u in uw argumentatie incalculeren. Het puur academische karakter van de universiteiten is in de realiteit niet zo sterk.

De bachelors aan die universiteiten, waar ik zelf ook les geef, bestaan meestal uit een overdracht van basiskennis. Er zijn gestandaardiseerde cursussen voor dikwijls zeer grote groepen. Zeggen dat daar een enorme verstrengeling is van onderzoek en onderwijs, klopt niet met de realiteit. We moeten dat durven te zeggen. We moeten geen geïdealiseerd beeld

van de universiteit ophangen. Ik zeg niet dat dit tegenargumenten zijn tegen de inkanteling, maar we moeten daarover in onze argumentatie eerlijk zijn.

Ik ben een voorstander van het binaire model: universiteiten moeten echt universiteiten zijn. Het benadrukken van dit binaire model zou een aanknopingspunt kunnen vormen om het academische karakter van de universiteit, de verstrengeling van onderzoek en onderwijs, in de toekomst wat sterker te beklemtonen. Dat kan implicaties hebben op het aantal studenten dat je aan de universiteit toelaat. Wie a zegt, moet b zeggen.

Het feit dat u de kunstopleiding er buiten houdt, verzwakt uw pleidooi. U kunt daar goede redenen voor hebben. Mij doet het een beetje denken aan de arbeidsrechtbanken, die door de vakbonden uit de hervorming van Justitie worden gehouden. Daardoor stort het hele bouwwerk van de eenheidsrechtbanken in elkaar. Ik zou niet graag hebben dat het uitsluiten van de kunstopleiding een gelijkaardig uitdeinend effect zou hebben. Ik ken dat eigenlijk niet goed, maar er zijn aan de universiteiten ook bachelor- en masteropleidingen in de Kunstgeschiedenis. Kunnen die faculteiten Kunstgeschiedenis geen onthaalomgevingen worden om de kunstopleidingen in te integreren? Dat hoeft niet van vandaag op morgen te gebeuren, maar het kan misschien een perspectief bieden op de langere termijn zodat je het binaire model volledig doortrekt.

Over de vierjarige professionele bachelor moet je niet dogmatisch zijn. Daar moet je kijken naar de behoeften en de kwaliteitsvereisten van de uitstroom. Als daar vier jaar voor nodig is, moet je daar vier jaar aan besteden. Dat is goed onderwijsbeleid. Slecht onderwijsbeleid zou zijn dat je het om puur budgettaire redenen op drie jaar houdt terwijl het vier jaar zou moeten zijn of dat je het op vier jaar brengt omdat die instellingen goed kunnen lobbyen. Dat is dikwijls de realiteit. Daar volg ik u: een vierjarige professionele bachelor moet in een hervorming tot de mogelijkheden behoren.

Mevrouw Kathleen Deckx: Professor, heel erg bedankt voor uw duidelijke uitleg. Ik heb er enkele bemerkingen bij. Ik vraag mij vooral af of de voorgestelde operatie nu wel degelijk betere afgestudeerden als resultaat zal hebben. Wat zal de invloed zijn op hun opleiding?

U legt nogal de nadruk op het fysiek overdragen van bepaalde opleidingen naar universiteiten. U pleit hier en daar voor een studieduurverlenging. Hoe gaat dat de democratisering van ons onderwijs beïnvloeden? We stellen momenteel vast dat bepaalde studenten ervoor kiezen een opleiding dicht bij huis te volgen. Wat zal het gevolg zijn van het verplaatsen van die opleidingen? Is er nagedacht over welk effect de hele operatie zal hebben op de doelgroepen? We stellen nu vast dat bepaalde groepen, bijvoorbeeld allochtonen, minder de weg vinden naar het hoger onderwijs. Zal deze operatie dit versterken? Of wordt er ook nagedacht over een oplossing daarvoor?

Ik wil nog even de nadruk leggen op de kwestie van het personeel. Dit is een zeer belangrijke hervorming. Hebt u een zicht op mogelijke kansen of gevaren die afkomen op het onderwijzend en het administratief en technisch personeel, dat van de hogescholen plots zal worden getransfereerd naar de universiteiten?

Mevrouw Elisabeth Meuleman: Ik sluit me aan bij een aantal vorige sprekers. Daarnaast wil ik graag nog verduidelijking over twee zaken. Hoe ziet u de leerkrachtenopleiding verder evolueren? Moeten we niet wat fundamenteeler nadenken over hoe we die opleiding zien?

Wanneer we de masteropleiding integreren in de universiteiten, kunnen we wellicht een nog veel grotere toestroom verwachten van studenten in die universiteiten. Daar wordt nu al aan de alarmbel getrokken. Men spreekt nu al van een plaatstekort voor zeer grote groepen van studenten die onderwezen moeten worden. Hoe zou dat opgelost kunnen worden? Wanneer we streven naar een nog verdergaande democratisering en dus een nog

grotere toegankelijkheid, dan zitten we daar echt met een probleem. Wanneer we werken met een aantal grote universiteiten die een enorme toestroom van studenten zullen moeten slikken, dan is de vraag hoe we dat zullen oplossen.

Mevrouw Vera Celis: Ik heb twee bijkomende vragen over de kunstopleidingen. Ik vind dat een bijzonder moeilijk verhaal. Wanneer het gaat over musicologie, kan ik me perfect terugvinden in een bachelor-masteropleiding. Wanneer het echter gaat over plastische kunsten – ik denk dan aan schilderkunst – dan betwijfel ik of die kunnen worden opgetild naar een bepaald niveau. De vraag is ook of dat wel noodzakelijk is.

Wanneer ik de inrichters van kunstopleidingen beluister, dan zijn zij niet onmiddellijk vragende partij om in een masteropleiding te voorzien, laat staan dat het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek (FWO) financiële mogelijkheden moet creëren om dat onderzoek te leiden. Wat denkt u over de waaier van kunstopleidingen? Wenst u een onderscheid te maken in die waaier of moet er een totaalbeeld komen waarin alles zijn plaats vindt?

De heer Paul Delva: Voor het hoger onderwijs in Brussel zou er een specifiek budget moeten komen. Plaatst u dat dan in de context van de integratieoefening? Zo ja, waarom moet net dan op dat vlak budget bij komen? Of plaatst u dat in een veel ruimere context en zegt u dat de hogere onderwijsruimte in Brussel fundamenteel anders is dan in Vlaanderen en dat dit specifieke hogere budget een element is dat de discussie van vandaag overschrijdt?

Mevrouw Fientje Moerman: Ik heb een aantal vragen, de meeste daarvan hebben te maken met de financiering. Er zal dus meer geld nodig zijn voor de academisering. U stelt een verdubbeling voorop. Mag ik dan aannemen dat het om onderzoeksgelden gaat? En moeten die dan niet gekleurd blijven, of op de een of andere manier toegewezen zijn aan dat specifieke doel, zeker als we de operatie willen spreiden over meer dan een legislatuur? U zegt 2017, anderen voorzien nog langer. Wie in 2017 het beleid uitoefent, zal zich misschien niet meer goed herinneren wat ooit de finaliteit is geweest. Dan zie ik dat verdwijnen in een grote amorfe pot.

In uw nota stelt u dat het Bijzonder Onderzoeksfonds (BOF) moet worden overgeheveld van gemeenschappelijk bestuur naar onderwijs. Vreest u dan niet dat, door hoger onderwijs bij onderwijs als geheel te zetten, dat hoger onderwijs daardoor altijd onder druk staat en ondanks de inspanningen van het voorbije decennium te weinig aan zijn trekken komt? Wordt dat dan ook niet het lot van het BOF, als men die optie zou nemen, waar ik persoonlijk niet voor pleit?

Ik kom tot de Brusselnorm. De bedragen die u vermeldt, zijn zeer klein. Ik ken bijvoorbeeld een dossier van één instelling in Brussel. Dat is een praktisch dossier over het woonwerkverkeer van het personeel. Het is gewestelijke materie, maar Brussel is een ander gewest. Die instelling krijgt dat dus niet. Voor die instelling alleen al gaat dat over 1 miljoen euro. Als ik dan bedragen zie van 2 miljoen euro, vraag ik me af zo'n Brusselnorm niet realistisch moet zijn en of die bedragen wel voldoende zijn.

Internationalisering is ook een heel belangrijk element. We praten hier nu over de hervorming in de Vlaamse context. U toetst dat in uw nota wel aan evoluties die zich in de ons omringende landen voordoen, maar als we kijken naar de doelstellingen die Vlaanderen in Actie vooropzet, opnieuw top 5-regio in 2020, dan moeten we zeker internationaal gaan. In het plan-2020 van Europees Commissievoorzitter Barroso zitten ook een aantal gekwantificeerde doelstellingen met betrekking tot wetenschappelijk onderzoek en hoger onderwijs. Moeten we onze hervorming ook daar niet aan aftoetsen? Als we alleen naar binnen kijken, heeft ze immers weinig zin.

4. Antwoorden van de heer Dirk Van Damme

De heer Dirk Van Damme: Ik zal beginnen met een van de moeilijkste punten, namelijk de kunstopleidingen. In de opeenvolgende fasen van de hervorming – het Structuurdecreet, het Financieringsdecreet en ook nu – is dit een zeer heikel dossier, waar het veld zelf het beleid niet geholpen heeft, en nog altijd niet helpt, met zelf zeer duidelijk standpunten te ontwikkelen.

Je zou voor de kunstopleidingen kunnen overwegen om er een eigen profiel aan te geven. Dat is op een bepaald moment een optie geweest en het functioneert nog steeds als idee in het debat. In mijn nota heb ik ook gezegd dat dit misschien een nog altijd te onderzoeken denkpiste is, waarbij je naast de academische en de professionele ook artistieke opleidingen zou invoeren, vanwege de specificiteit. Gesteld dat je niet tot een dergelijke conclusie komt, die naar mijn gevoel wel een interessante denkpiste is maar niet echt dwingend, zit je met het gegeven dat dit academische opleidingen zijn. Gelukkig heeft het academiseringsproces ook daar zeer goede effecten gesorteerd.

Er zijn nog altijd wel wat weerstanden in het veld. Een aantal toonaangevende muzikanten zeggen bijvoorbeeld dat muzikanten in de eerste plaats hun instrument goed moeten beheersen, en niet in de eerste plaats onderzoek moeten doen over hun vakgebied. Persoonlijk denk ik dat artistiek creëren een competentie is die niet fundamenteel verschilt van onderzoek doen. Dat is een vrij gedurfde uitspraak, maar het gaat over grensverleggend denken, creatief denken. Ik denk bijvoorbeeld dat je onmogelijk een muzikant, een performer of een dirigent kunt zijn als je over die materie niet zeer grondig reflecteert, als je jezelf geen fundamentele vragen stelt. En daar moet het academische gehalte van die opleidingen zich precies situeren.

Onderzoek in de kunst is iets anders dan onderzoek over de kunst. Musicologie en kunstgeschiedenis zijn wetenschappelijke disciplines die kunstuitingen tot object hebben. Die kunnen zeer zinvolle bijdragen leveren tot het onderzoek in de kunsten, maar het onderzoek in de kunsten gaat in essentie over het reflecteren over de artistieke bezigheid zelf. Dat is in zeer grote mate conceptueel reflecteren. Het is niet alleen het kunnen nadenken over bepaalde technische uitvoeringen en dergelijke meer. Het gaat echt over hoe een bepaald kunstwerk, een bepaalde compositie in elkaar zit.

Gelukkig hebben we in Vlaanderen toch nog een aantal grote muzikanten. Philippe Herreweghe bijvoorbeeld, iemand die ik zeer sterk bewonder, heeft een zeer belangrijke bijdrage geleverd tot de historische uitvoeringspraktijk, omdat hij een ander concept heeft gelanceerd over hoe een Bachcantate of wat dan ook in elkaar zit, over de gelaagdheid ervan en zo meer. Je zou veel dergelijke voorbeelden kunnen geven.

Mijn punt is dat het versterken van het academische gehalte van die opleidingen daarover gaat. En dat is een wat andere opvatting en definitie van onderzoek dan we gewoon zijn. Het FWO heeft nu een financieringskanaal en een commissie ingesteld. De onderzoekswereld, in Vlaanderen en in het buitenland, denkt daar dus over na. We moeten opletten dat we daar geen pamflettaire uitspraken over doen, maar het is wel een zeer interessant en belangrijk domein.

Ik pleit er toch voor – en dat is inderdaad een inconsistentie in mijn algemene redenering, mevrouw Helsen – om institutioneel die opleidingen te houden, vanuit het argument dat je moet omgaan met respect voor de omgeving en de opleidingspraktijk die in die omgeving is gegroeid over de vele jaren heen, en die ervoor gezorgd heeft dat die opleidingen die potentie ook kunnen waarmaken. Ik ben er echt niet van overtuigd dat de universiteiten daarvoor, in tegenstelling tot voor de andere tweecyclopleidingen, een zinvol alternatief

kunnen bieden. Een conservatorium zal eenvoudigweg een conservatorium blijven. Je kunt dat onderbrengen in een universiteit. Dat is dan een bureaucratische, administratieve, formalistische ingreep.

Er zijn ook veel goede voorbeelden. Het toonaangevende Finse conservatorium Sibelius is onlangs gefusioneerd met de beste universiteit van Finland. Maar dat is een administratieve operatie. Het conservatorium blijft volledig zijn autonomie behouden inzake het inrichten van onderwijs en de organisatie van onderzoek, maar het maakt deel uit van een grotere academische entiteit, net zoals een academisch ziekenhuis daar bijvoorbeeld ook bij zit. Maar daar gaat het naar mijn gevoel niet over. Voor mij is dat een ander niveau van discussie. Hier gaat het erover of die opleidingen zelf intrinsiek in een andere institutionele omgeving moeten zitten. Naar mijn gevoel is de dwingendheid voor de kunsten daar niet aanwezig, maar wel voor de andere opleidingen.

Een aantal commissieleden hadden het over het dossier van de lerarenopleiding. Ik ben daar niet op ingegaan, hoewel het inderdaad een belangrijk aandachtspunt is en iets dat mij geweldig interesseert. Ik verschil daarover vrij fundamenteel van mening met mijn collega-beroepsbeoefenaars en collega-onderwijsdeskundigen, en ze nemen mij dat ook kwalijk, maar ik zie echt niet in dat lerarenopleiding een academische opleiding is. Lerarenopleiding is een geavanceerde professionele opleiding, waar uiteraard academische elementen in zitten. Ik zal nooit zeggen dat een professionele opleiding geen enkele academische component heeft. Ook een driejarige professionele bachelor heeft academische componenten, in de zin van: kunnen reflecteren over de kennis in een domein en dergelijke meer.

Een goede leraar is iemand die een zeer sterke competentie heeft op het vlak van reflectie, van conceptueel denken, creativiteit en dergelijke, maar een goede leraar is op de eerste plaats een goede stielman. Dat klinkt misschien wat denigrerend, maar dat is het niet. Een goede leraar is iemand die de ambachtelijkheid van het kunnen functioneren in een pedagogische omgeving en een pedagogische relatie zeer goed beheerst. Dat zijn professionele competenties, die in wezen niet verschillen van de competenties in andere beroepen.

De heer Bouckaert heeft gezegd dat ook de academische opleidingen aan de universiteiten in hoge mate professioneel zijn. Dat is juist. Naar mijn gevoel is men bezig te sterk te vergelijken naar het professionele. Er zijn vele randvlakken waar dat minder geldt. Soms zijn opleidingen om historische redenen naar een bepaalde kant gekanteld en niet naar een andere kant. Maar het gaat bij de universitaire opleidingen om professies die een vrij hoge mate van wetenschappelijke kennis en attitude vereisen, waarop zich dan een professionele competentie ent. Een jurist, een medicus en dergelijke meer, dat zijn zeer professionele beroepen, maar die kunnen hun professionele competentie maar realiseren op basis van een zeer sterke wetenschappelijke en academische basis.

Dat is niet voor alle beroepen het geval. Je hebt een hele waaier van beroepen, en ook dat is uiteraard een continuüm. Er zijn landen die hun medische opleidingen buiten de universiteit plaatsen in aparte 'medical schools'. Daar is op zich niets op tegen, maar ook daar heb je een zeer sterke component op het vlak van wetenschappelijke basis en academische competentie.

Tegenwoordig is daar internationaal veel over te doen. Je kunt perfect een ingenieur zijn die, zoals in Frankrijk het geval is, in een 'école polytechnique' wordt opgeleid. Dat zijn schitterende ingenieurs, die ook kunnen nadenken. De brug van Millau bouw je niet met een ingenieur die niet over de geschiedenis van zijn beroep heeft nagedacht, die niet heeft nagedacht over de creatie en dergelijke meer.

Het gaat naar mijn gevoel in de eerste plaats over de competenties en de inhoud. In Vlaanderen is mijn antwoord dan dat die competenties en die inhoud het best worden gereali-

seerd in een institutionele omgeving, die wij vandaag in Vlaanderen universiteit noemen. Ik ga geen abstracte theoretische uitspraken doen over andere landen, die soms andere modellen hebben gekozen. Ik zie wel dat in die hogere professies overal in de wereld de aandacht voor wat wij academische competenties noemen, zeer groot is. Er zijn landen die hun lerarenopleiding op academisch niveau situeren, en die daar gelukkig mee zijn. Enkele Scandinavische landen hebben hun opleidingen voor leraar al aan de universiteit gerangschikt. Sommige van mijn collega's in Parijs beschouwen dat als een kritische succesfactor in de goede PISA-resultaten (PISA: Programme for International Student Assessment). Ik ben daar persoonlijk niet echt van overtuigd. Ik vind dat wij in Vlaanderen zeer goede leraren hebben.

Met de competenties die er in de loop van de voorbije jaren bij zijn gekomen, zeker op het vlak van diversiteit en van omgaan met leerproblemen, krijg je een zodanig groot volume dat je moet nadenken of het doenbaar is in drie jaar. Op termijn moet de lerarenopleiding vier jaar professionele bachelor worden, voor wat kleuter- en basisonderwijs en de aanvangsjaren van het secundair onderwijs betreft.

Voor de hogere jaren van het secundair onderwijs blijf ik gewonnen voor de mastergraad. Ik zie niet in dat je iemand geschiedenis kunt bijbrengen in de laatste fase van het secundair onderwijs als je zelf geen geoefend historicus bent, die in de archieven heeft geploeterd. Dat heb je nodig om een wetenschappelijke houding bij te brengen aan studenten die zich voorbereiden op een universitaire loopbaan.

Associaties zijn een belangrijk thema. Ik ben vrij positief over wat de associaties hebben betekend in Vlaanderen. De belangrijkste bijdrage tot het hogeronderwijslandschap is dat ze hebben vermeden dat universiteiten en hogescholen lijnrecht tegenover elkaar staan. Dat is mijn persoonlijk oordeel over de situatie in Nederland. Ik vertoef daar vrij vaak, ik ken het onderwijssysteem vrij goed en wordt soms gevraagd om er mijn licht over te laten schijnen. Nederland wordt op dit moment geconfronteerd met een compleet paralyserende tegenstelling tussen hogescholen en universiteiten. Dat is het intrinsieke risico van een binair model.

Het is niet de bedoeling geweest van de decreetgever, maar het is wel een zeer gelukkige uitkomst geweest van de associatie, dat we door het creëren van de brugfunctie ervoor hebben gezorgd dat er een gevoel van gemeenschappelijk belang, communicatie en verbinding is ontstaan. Dat is op vele vlakken goed geweest. Het is goed voor de academisering van de academische opleidingen, en het is ook zeer goed voor de professionele opleidingen. Ik zou die daar zeker voor behouden.

Ik ben gewonnen voor een binair systeem met heldere profielen van instellingen en opleidingen, maar ook voor zeer sterke brugfuncties. De professionele opleidingen kunnen er heel veel deugd van hebben om in verbinding te staan met het wetenschappelijk onderzoek. De lerarenopleidingen aan de hogescholen, die strikt genomen niet worden gevat door het academiseringsproces, hebben nu deugd van een sterkere band met de vakgroepen onderwijskunde of pedagogiek aan de universiteit. Er zijn zeer zinvolle projecten gaande, alhoewel dat buiten de sfeer van een decreetale opdracht op het vlak van academisering valt.

Ik zou de associaties zeker behouden, maar ik ben ertegen om ze onderwijsverantwoordelijkheid te geven. Dat is een denkpiste die hier en daar wordt gelanceerd: laat ons dan die opleidingen niet aan de universiteit maar aan de associaties geven. Op sommige vlakken is dit een charmante denkpiste, maar het is zeer riskant. Een associatie is geen onderwijsinstelling. We hebben voldoende onderwijsinstellingen, er is geen tekort aan instituties. We hebben tekort aan duidelijkheid.

Er waren ook vragen over geografische spreiding, doelgroepen, democratisering en studieduurverlenging. Op het gevaar af lapidair over te komen, geloof ik absoluut niet dat geografische nabijheid en democratisering twee zichzelf versterkende voorwaarden voor succes zijn. Geografische nabijheid en de fase van de universitaire expansie in de jaren '60 en '70 waren tot op zekere hoogte een valabel argument. Vandaag is dat niet meer het geval door de geografische kleinheid van Vlaanderen en door de toenemende mobiliteit.

Ik denk persoonlijk dat we naar een universiteit gaan die een geografische delokalisatie is, maar ook een mentale delokalisatie veronderstelt, wat een goede zaak is. Onze studenten hebben de neiging minder en minder geografisch en internationaal mobiel te zijn. Dat is een tendens die we beleidsmatig zeer krachtig moeten tegengaan. Naar de universiteit gaan, veronderstelt naar de stad gaan, veronderstelt een andere leefwereld leren kennen, veronderstelt internationale mobiliteit. Het is zelfs een component van de academische vorming die ik persoonlijk zeer belangrijk vind.

Ik denk niet dat het op termijn strijdig is met – iets wat me ook na aan het hart ligt – democratisering en verbreding van de toegang tot de universiteit. Ik denk dat je dit op andere manieren kunt doen: via financiële middelen, maar meer nog via de cultuur te bewerken die vaak een veel belangrijkere barrière vormt tot participatie aan het universitaire onderwijs en die niet gebonden is aan geografie, misschien zelfs niet eens zozeer aan financiële problemen, hoe belangrijk die ook zijn.

Studieduurverlenging heeft een tijdelijke impact op de democratische toegang, maar is geen duurzame belemmering op democratisering. Er zal zeker een effect zijn. Maar je ziet vaak dat dit effect twee of drie jaar duurt en dat de tendens dan weer herneemt.

Ik pleit dus voor een studieduurverlenging voor de professionele bachelors op termijn. Ik zeg niet dat dit op korte termijn moet gebeuren. Je moet alleen een perspectief geven voor die opleidingen die te kampen hebben met hogere beroepseisen en die de neiging hebben om ook een master te willen worden. Ik vraag alleen een perspectief op studieduurverlenging op basis van argumenten. Het zal tijdelijk ook een zekere impact hebben op de toegang tot het beroep. Als beleidsmaker moet je je dan afvragen of dit, gegeven het lerarentekort dat er al dan niet is, een zinvolle beslissing is. Je moet het afwegen, zoals politiek altijd een afwegen is. Maar intrinsiek zie ik geen groot probleem.

Je zou zelfs kunnen zeggen dat je van een crisis gebruik moet maken om een opleiding te verlengen. Studenten hebben – er bestaat heel veel empirische evidentie over – de neiging om in het onderwijs te blijven als er een crisis is en de arbeidsmarkt slecht is. Studenten maken die keuze zeer rationeel, veel rationeler dan hun ouders. Als je in een crisis op de arbeidsmarkt komt, dan ben je in een competitief nadeel tegenover diegene die een paar jaar later op de arbeidsmarkt komt. Er is niets zo nadelig op je curriculum vitae dan een paar jaar werkloosheid. Werkgevers verkiezen iemand die vers van de schoolbanken komt, boven iemand die twee jaar geleden is afgestudeerd maar nog geen beroepservaring heeft kunnen opbouwen. Het is een zeer rationele keuze om in het hoger onderwijs te blijven. Je zult de volgende jaren een expansie zien van de participatie aan de postinitiële opleidingen.

Voor verpleegkunde en de lerarenopleiding volgt een aanzienlijk deel van de leerlingen postinitiële opleidingen. Je moet je dan afvragen of die competenties eigenlijk niet thuis horen in een basisopleiding en of je niet iedereen de mogelijkheid moet bieden om beter geschoold te zijn op het vlak van leerproblemen, wat nu een postinitieel aanbod is. Misschien moet men van de crisis gebruik maken om die stap te zetten op het moment dat studenten zelf langer in het onderwijs zullen blijven.

Mevrouw Vanderpoorten, u weet dat de taalproblematiek een zeer heikel thema is. Ik hecht zeer veel belang aan goed hoger onderwijs in de moedertaal. Het Nederlands moet zijn positie kunnen blijven behouden als taal van wetenschappelijk onderwijs en weten-

schappelijk onderzoek. Maar, je moet dat doen in een internationaliserende omgeving waar de lingua franca van de wetenschap op dit moment het Engels is. Misschien zal dit over 20 of 30 jaar anders zijn, maar op dit moment heb je mensen nodig die zich internationaal kunnen bewegen, professioneel en academisch, en dan is de mogelijkheid om dit in het Engels te doen noodzakelijk.

Mijn argument heeft dus op de eerste plaats te maken met welke competenties studenten nodig hebben in een internationaliserende omgeving. Dit is in hogere mate dan momenteel het geval is, het Engels. Ik ben voor een bescheiden, voorzichtige uitbreiding van de taalregeling in de richting van versoepeling, zeker voor de mastergraad, maar ook voor een voorzichtige uitbreiding voor de bachelorgraad.

Mevrouw Meuleman heeft een interessante vraag gesteld over grote groepen studenten en massa-universiteiten. In het algemeen is er in Vlaanderen een goede, zij het niet uitstekende, participatie aan het hoger onderwijs. Er zijn landen die veel verder staan. Ik ben zelf voorstander van een grotere participatie aan het hoger onderwijs. Ik denk dat elke leeftijdscohort iets boven 40 percent zit. Er is zeker ruimte voor verdere groei. Ik ben er persoonlijk nogal voor dat, als we onze ambities van Vlaanderen als kennisregio willen realiseren, we moeten gaan naar een streefdoel van 50 percent participatie voor elke leeftijdscohort. Dat betekent een uitbreiding van de toegang tot het hoger onderwijs, wat het risico van massaliteit zou kunnen vergroten.

Ik vind dat universiteiten en hogescholen hierover autonoom moeten kunnen beslissen. Het heeft te maken met hoe je je onderwijs inricht. Dat zijn in elke instelling moeilijke keuzes. Je moet beslissen over hoe je je middelen optimaal aanwendt. Sommige instellingen kiezen voor massaal hoger onderwijs in grote auditoria voor de eerste jaren van de bachelorfase, gericht op kennisoverdracht. Het is een bepaalde pedagogische, didactische keuze. Je kunt andere modellen vooropstellen. De heer Bouckaert houdt nogal vast aan het zeer klassieke model van de grote kennisoverdracht in het begin van de opleiding, met nadien dan andere didactische modellen. Voor geneeskunde heeft men een paar jaar geleden in Europa vrij algemeen gekozen voor een compleet ander model. In het begin is er een sterk klinisch-projectbased onderwijs waarop zich dan de kennisoverdracht ent. De ingenieursopleidingen in de écoles polytechniques hebben weer een ander model. Ze zijn ook veel sterker praktisch van in het begin. Wij hebben een zeer piramidaal model waarbij we denken dat we de studenten de eerste twee jaren moeten volstouwen met wetenschappelijke kennis en dat de toepassing daarvan nadien moet komen. Ik wil alleen maar zeggen dat er veel voor- en nadelen aan elk model zijn, maar dat er wel verschillende modellen zijn. Men zou beter moeten reflecteren over de wijze waarop men wetenschappelijk onderwijs verstrekt in onze instellingen.

Ik ga eindigen met de vragen van de voorzitter. Voor mij zijn academiseringsmiddelen tot op zekere hoogte inderdaad gekleurd geld. Ik heb gepleit voor het integreren van het BOF in de basisfinanciering. Dat is een gedurfde stelling die risico's inhoudt voor wetenschappelijk onderzoek. Ik denk dat we op een moment gekomen zijn dat we zoveel hebben geïnvesteerd in wetenschappelijk onderzoek, dat we de verantwoordelijkheid een beetje moeten verschuiven in de richting van de instellingen. Je moet aan de universiteiten zeggen dat ze een vrij fundamentele keuze moeten maken.

Ik aarzel een beetje om het zo duidelijk te zeggen: het is niet noodzakelijk dat elke universiteit in Vlaanderen beslist om een onderzoeksintensieve universiteit te zijn. Mijn doelstellingen op het vlak van academisch onderwijs kunnen worden gerealiseerd in een universiteit die geen sterke ambitie heeft om een onderzoeksuniversiteit te zijn. Er is een minimumniveau van wetenschappelijk onderzoek nodig om überhaupt een universiteit

te zijn. Dat is het plateau waarop je je moet begeven in Vlaanderen, en dat plateau is er. Maar dan heb je de ambitie om een hele grote, sterke en intensieve onderzoeksuniversiteit te zijn.

In Vlaanderen zouden we ons moeten kunnen indenken dat er verschillende profielen van universiteiten zijn, zoals die ook in het buitenland bestaan. Niet elke universiteit kan een excellerende onderzoeksuniversiteit zijn. Er zijn zoveel missies, profielen en institutionele doelen, dat een instelling er steeds meer toe gedwongen zal worden een keuze te maken. Die keuzes worden in het buitenland volop gemaakt. Wij maken nog te veel de veronderstelling dat elke universiteit dezelfde moet zijn, en dat de ene een kopie is van de andere.

Als een universiteit in Vlaanderen een deel van de BOF-middelen zou gebruiken om beter onderwijs te organiseren, en iets minder excellerend te zijn in onderzoek, is dat een legitieme keuze. Dat zal de onderzoekintensiteit in Vlaanderen niet fundamenteel aantasten, omdat het wordt gecompenseerd door instellingen die een groot deel, groter dan decretaal vereist, van hun basisfinanciering aan onderzoek geven. Daardoor krijg je een grotere proliferatie. Je krijgt meer verschillen, maar het basisplateau zal hetzelfde blijven. In de eerste jaren zijn de academiseringsmiddelen gekleurd, maar op termijn moeten we die in de basisfinanciering laten vloeien.

In Brussel hebben we te maken met buitengewone uitdagingen in het hoger onderwijs, die een buitengewone erkenning vereisen. Niet alle vragen die in Brussel leven, zullen daarmee kunnen worden opgelost. Er zijn ook vele andere vragen in de rest van Vlaanderen. We moeten ons afvragen wat de structurele handicap is waarmee we in dit dossier te maken hebben in Brussel. Met een aantal moeten we rekening houden op financieel vlak.

De voorzitter: Dan dank ik de heer Van Damme voor zijn interessante en verhelderende bijdrage. Ik hoop dat deze uiteenzetting de norm heeft gezet voor het verder verloop van de commissie ad hoc over de hervorming van het hoger onderwijs.

De voorzitter,

Fientje MOERMAN

De verslaggevers,

Veerle HEEREN

Gerda VAN STEENBERGE